

THE NATURE OF TEFILLAT ARVIT

(1) בראשית פרק כח

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה : (יא) וַיִּפְגַּע בְּמַקְוֵם וַיִּלֶּךְ שָׁם כִּי בָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמַּקְוֵם וַיִּשֶׂם מְרִאשְׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמַקְוֵם הַהוּא :

(2) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

יעקב תקן תפלת ערבית - שנאמר +בראשית כ"ח+ ויפגע במקום וילך שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר +ירמיהו ז'+ ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע - בי.

(3) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז עמוד ב

תפלת הערב אין לה קבע. מאי אין לה קבע? אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא - ליתני תפלת הערב כל הלילה! אלא מאי אין לה קבע? כמאן דאמר: תפלת ערבית רשות. דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר: חובה, רבי יהושע אומר: רשות. אמר אביי: הלכה כדברי האומר חובה. ורבא אמר: הלכה כדברי האומר רשות.

(4) תוספות מסכת ברכות דף כו עמוד א

טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים - וא"ת והאמר רב לקמן (ד' כז): תפלת ערבית רשות וקיי"ל כותיה באיסורי ועוד קשה דאמר לקמן (ד' ל): טעה ולא התפלל יעלה ויבוא בלילה אין מחזירים אותו משום דאין מקדשין את החדש בלילה ולמה ליה האי טעמא תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית רשות היינו לגבי מצוה אחרת והיא עוברת דאז אמרינן תדחה תפלת ערבית מפניה אבל לחנם אין לו לבטלה

(5) רא"ש מסכת ברכות פרק ד סימן ב

כיון דהתפלל בשאר לילות שויה עילויה חובה אם כן למה הוצרך לתרץ ביומא דרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר חובה קאמר אפי' לדברי האומר רשות ניחא כיון דשויה עליה חובא בשאר לילות:

(6) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א הלכה ו

וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה שהרי איברי תמיד של בין הערבים מתעכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה וגוי' כענין שנאמר ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי, ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה, ואף ע"פ כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם כתפלת חובה.

(7) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ג הלכה ז

המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל אותה בזמנה, ואם התפלל תפלת שחרית בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר יצא, ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה, וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה, ובלבד שיקרא ק"ש בזמנה אחר צאת הכוכבים.

(8) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ט הלכה ט

בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומר והוא רחום כו' ברכן את יי' המבורך וכו' והם עונים ברוך יי' המבורך לעולם ועד, ומתחיל לפרוס על שמע ואומר קדיש ואחר כך הכל עומדים ומתפללין בלחש, וכשמשלימין אומר קדיש והם נפטרין, ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציאו ידי חובתו.

(9) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י הלכה ו

מי שנסתפק לו אם התפלל אם לא התפלל אינו חוזר ומתפלל אלא אם כן מתפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה, שאם רצה יחיד להתפלל כל היום תפלת נדבה יתפלל, מי שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה, ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק שלא התפלל אותה מתחילה אלא על דעת שאינה חובה. +/השגת הראב"ד/ מי שהיה עומד בתפלה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ אין כאן נחת רוח עכ"ל. +

(10) מנחת חינוך מצוה שו אות א

ונשים ועבדים פטורים ממצוה זו דהוי מ"ע שהז"ג ועמג"א כתב דהאידינא שווייא עלייהו חובה. וד"ז צ"ע והוא דבר חדש דנשים אם קבלו עליהם לעשות מ"ע שהם פטורין יתחייבו מפני דשוויא עלייהו חובה ולא ראיתי כן בשום מקום ואינו דומה לתפלת ערבית עיין בראשונים וכאן יש דיעות דאסור להו לעשות מ"ע שהז"ג ולכ"ע אינו מצוה כלל והיאך ישוויי חובה. ולא ידעתי מוצא הדברים של ד' המג"א.

(11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ק"ש ותפלה של ערבית סימן רלה סעיף א

זמן קריאת שמע בלילה משעת יציאת שלשה כוכבים קטנים, ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו; ואם קראה קודם לכן, חוזר וקורא אותה בלא ברכות; ואם הצבור מקדימים לקרות ק"ש מבעוד יום, יקרא עמהם קריאת שמע וברכותיה ויתפלל עמהם, וכשיגיע זמן, קורא קריאת שמע בלא ברכות.

(12) משנה ברורה סימן רלה ס"ק יב

(יב) קריאת שמע בלא ברכות - ואין כדאי לסמוך על הקריאה שקורא על מטתו אפילו אם מנהגו לקרות כל הג' פרשיות דהא צריך לכוין לצאת ידי מ"ע של ק"ש... והנה בזמנינו נהגו רוב העולם לקרות ק"ש ולהתפלל אחר צאת הכוכבים כדין מיהו באיזה מקומות בבתי כנסיות יש עדיין מנהג הישן שמתפללין תיכף אחר מנחה אף שהוא מבע"י קצת והמתפלל במקומות האלו יראה לחזור ולקרות ק"ש כשיגיע הזמן. ולפחות יראה לקרות כל הפרשיות על מטתו כדין ויכוין לצאת בזה המ"ע של ק"ש ובאיזה מקומות יש מנהג שהותיקין אינן קוראין ק"ש עם הצבור אלא שותקין עד שמ"ע ומתפללין עמהם וממתינין אחר התפלה עד צה"כ וקורין ק"ש וברכותיה ואין חוששין לסמיכת גאולה לתפלה וגם מנהג זה נזכר בדברי הקדמונים עיין בב"י ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן רל"ג ס"א במ"ב ואשרי המתפלל מעריב בזמנו בצבור ועיין מה שכתבנו בבה"ל בשם המעשה רב: